

God Jul & Gott Nytt År

Önskar
Föreningsarkivet Västernorrland

Arkivens Dag 2010

Härnösand och klimatet och miljön

Den största arkivhändelsen för alla arkivinstitutioner varje år är Arkivens Dag som alltid infaller den andra lördagen i november. Årets tema var Klimatet och miljön och det hade Föreningsarkivet anammat åtminstone på Arkivcentrum Nord i Härnösand. Där satsade FV på att presentera handlingar från Fältbiologerna i Härnösand och Örnsköldsvik. Folkomröstningen om kärnkraft 1980 fick också en stor plats i glasmontrarna där både linje 2 och 3 presenterades.

En mycket välfylld skara lyssnade på föreläsningen som hölls av Lennart von Post om Lungö fyr. Han blev i mitten av 1990-talet hälftenägare av Lungö fyr med tillhörande byggnader. Gustaf Nyberg, som växt upp på Lungö där hans far var fyrmästare har berättat om livet på fyren på 1930-talet. Lennart har därefter forskat om fyrarna (den gamla och den nya), om fyrpersonalen och deras familjer.

Enligt Lennart har Lubbe Nordströms en kort sejour på Lungön. (Lubbe fick ingen skrivro för fyrmästarhustru störde honom ideligen med än det ena, än det andra så han rymde efter endast någon dag på ön).

Lungö fyr.
Fotokälla: Sjöfartsverkets arkiv i Norrköping.

Vidöppet i Sundsvall

I Sundsvall slog man på stort i Kulturmagasinet, hela huset var Vidöppet och allt var genomsyrat av Sundsvall på 1950-talet. Hela 4200 personer kom till Kulturmagasinet vilket är ett rekord åtminstone för Vidöppet. Ett fullspäckat program med allt från gamla radioapparater från Radiogubbens radiomuseum i Huljen till föreläsningar och boksignering av Peter Swedenmark kunde man ta del av. En visning av fotografier från 1950-talet orsakade irritation bland några eftersom alla intresserade inte fick plats i programsalen som rymmer 70 sittande och 20 stående. Intresset var det inte fel på utan snarare optimismen om att vara ensam om intresset.

Åsa Granath tillsammans med Elisabet Rodin och Kerstin Boman, två av forskarcirkelarnas deltagare.
Foto: Ulrika Håden.

Massor av 50-talsprylar fanns också att beskåda, det var (Kulturmagasinets) forskningscirklar som bidragit till detta. De har också delat med sig av sina minnen. En ny bok lanserades: ”Bland biträden, springscharor och kontorsflickor” heter den. Se Ulrikas boktips!

De utställningar som FV tillverkat inför Vidöppet på Medelpadsarkiv behandlade Sundsvalls Ridskola, Sundsvalls folkdansgille, Skidklubben Vidar och en presentation av Carola Persson – en legendarisk lek- och dansledare som reste runt i landet och hävdade bestämt vikten av folkdansernas fostrande betydelse och ställde sig i spetsen för den rörelsen.

Fotoarkivarie Karin Sundell framför en glasmonter fylld med föremål från 1950-talet.
Foto: Åsa Granath.

Minnesspår

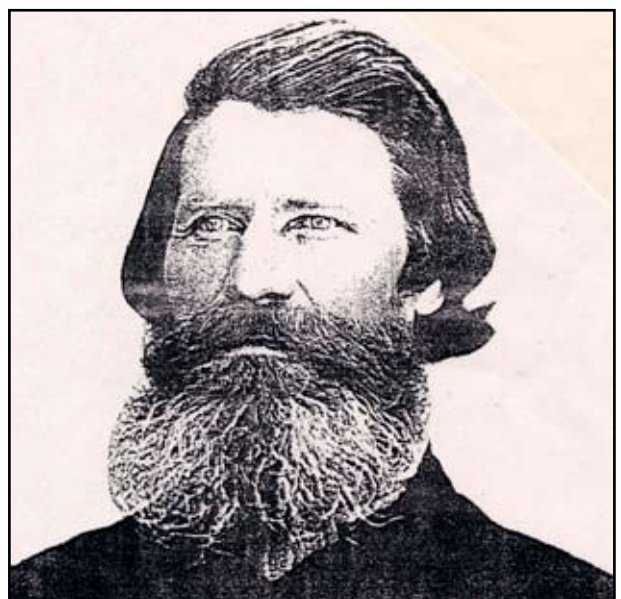
Bildkälla: Sundsvalls Museum.

Under våren och hösten har man kunnat lyssna på föreläsningar i cafémiljö på Kulturmagasinet under rubriken Minnesspår. Arrangörer har varit Kulturmagasinet och Föreningsarkivet Västernorrland.

Ambitionen har varit att visa en bit Sundsvallshistoria. De absolut populäraste inlagen har varit fotovisningar som presenterats av Karin Sundell på Sundsvalls Museum. Det har faktiskt varit så omtyckt så intresserade har fått vända i dörren på grund av att det varit fullbelagt vilket inte alltid har varit så populärt.

En föreläsning under rubriken ”En förenings uppgång och fall och Ordning och reda i arkiven” presenterades i våras av arkivchefen för FV som där visade exempel ur arkivinstitutionens intressanta arkivhandlingar.

Bredbyns Baptistförsamling i Njurunda samt Logen Lyckan av IOGT, Skönsmon i Sundsvall valdes ut. Grundaren i Bredbyns Baptistförsamling var Olof Bredberg, mormorsfarfar till Ulrika Håden, var en synnerligen egensinnig person. Innan han blev baptist var han separatist som vände sig mot kyrkan och etablisemanget. Han var så radikal att han t o m döpte sitt eget barn år 1850 vilket inte sågs med blida ögon av Njurunda Kyrkoråd dit han blev inkallad. Det blev lite speciellt med tanke på att han senare enbart skulle praktisera vuxendop inom det baptistiska samfundet.

Grundaren av Bredbyns baptistförsamling, Olof Bredberg.

En titt i arkivet - Älgarnas IF

Skidlöpareklubben Älgarna bildades den 19 februari 1919 genom en utbrytning ur Härnösands Sportklubb efter en schism. Det var missnöjda skidåkare med Oswald Norberg i spetsen som väljer att bilda en ny idrottsförening. Den nystartade föreningens enda programpunkt är skidåkning och endast klubbträningar förekommer. År 1920 utökas programmet med fotboll, boxning, velociped idrott (cykel) och allmän idrott (friidrott). Året därpå upptas bandy på programmet och 1923 tillkommer även tennis.

I protokollet från den 22 november 1923 kom ett förslag om ändring av klubbens namn och man beslöt efter en kort diskussion att klubbens namn skulle ändras eftersom man ansåg att ordet "Skidlöpareklubben" var missvisande nu när klubben bedriver all slags sport. Bestämmandet av nytt namn bordlades till årssammanträdet och att medlemmarna under tiden till styrelsen skulle inkomma med förslag på ett lämpligt namn på föreningen. Den 31 januari 1924 höll Skidlöpareklubben Älgarna sitt årsmöte i S:t Petri Logen i Härnösand och frågan om ett namnbyte togs nu upp till behandling och man beslöt efter en livlig diskussion att man nu enbart skulle kalla sig för "Älgarna".

Idrottsföreningen Älgarna har enligt stadgarna till ändamål att genom utövning av idrott och friluftsliv verka för höjande av medlemmarnas andliga och fysiska fosteran samt för främjande av god kamrat- och idrottsanda. Älgarnas dåliga ekonomi från mitten av 1920-talet och till början av 1930-talet var något som till stor del över-skuggade verksamheten. I 1925 års styrelseberättelse kan man läsa följande "En påtaglig brist på solidaritet gör sig alltjämt gällande i vad det gäller erläggande av medlemsavgiften".

Styrelseberättelsen för år 1928 går man till och med så långt att man beskriver den "slöhet som klubbmedlemmarna visat beträffande inbetalandet av sina årsavgifter, vilken slöhet inte kan betecknas annat än såsom skandalös". Redan 1927 avtog intresset för fri- och skididrotten och året därpå fanns endast fotboll och bandy på programmet.

År 1946 hade Älgarna följande idrottssektioner: Allmän idrott, bandy, bordtennis, boxning, cykel, gång, dam idrott, fotboll, handboll, orientering, nöjen och skidor. Älgarna hade då 300 medlemmar och man gav ut en medlemstidning från Älgarnas kamratförening som kom ut två gånger per med titeln Gamla Älgen.

Älgarnas sjuk- och understödsfond

På styrelsemötet den 16 november 1920 antogs stadgar och bestämmelser för Skidlöpareklubben Älgarnas sjuk- och understödsfond. Vid inkomna bidragsansökningar gällde följande bestämmelser:

1. att medlemmen ifråga tillhört föreningen under en tid av minst tre månader före begången skada eller sjukdom,
2. att skadan eller sjukdomern bevisligen åsamkats vid av föreningen anordnad tävling eller idrottsövning.

I ett protokollssammanträde från den 13 november 1923 informerade ett ombud för försäkringsbolaget "Hand i hand" om en försäkring av idrottsmän för skador under idrottstävlingarna. Vid nästa sammanträde diskuterades frågan om de aktiva idrottsmännens olycksfallsförsäkring som blev föremål för en livlig debatt. Man beslutade sig för att utreda huruvida dessa aktiva idrottsmän var villiga att binda sig vid en utgift av 1,50 kr per år och medlem. Om idrottsmännen var villiga till det skulle klubben betala 1,50 kr per medlem vilket möjliggjorde en dagersättning med 3 kr per dag i samband med olycksfall vid tävlingar.

Tävlingar och idrottsmän

År 1922 blir Älgarna distriktsmästare i bandy genom att vinna 7 av 8 matcher samt en oavgjord. I finalen utklassas Sundsvalls Giffarna med 10-0. 1923 blir man åter distriktsmästare och vinner dessutom Ådalsserien och sätter nytt västernorrländskt målrekord genom att besegra Sollefteå GIF med 21-1.

År 1924 blir man distriktsmästare i bandy för tredje året i rad. I allmän idrott kan Olle Andersson fira stora triumfer i mästerskapstävlingarna då han i juniormästerskapen segrar i längd och höjdhopp. I distriktsmästerskapen blir han dubbelmästare genom att vinna 100- och 200 metersfinalen. Boxningen har en bra säsong genom Erik Törnlund som blir norrlandsmästare i fjädervikt.

År 1926 blir Älgarnas definitiva genombrott som fotbollsförening, juniorerna vinner mästerskapsfinalen genom att besegra Kubikenborg med 2-0. I styrelseberättelsen för 1928 kan man läsa att bandyidrotten under året gått betydligt framåt, ty trots en svag försäsong fann sig laget mot slutet av säsongen och återtog med glans mästerskapet från Heffners IF. Vad beträffar vårt juniorlag, så lyckades de visserligen inte vinna finalmatchen i Sundsvall mot GIF, men faktum var emellertid, att "hade inte banan varit mera ett stycke åker än en

bandybana, hade våra juniorer tagit hem en glänsande viktoria”.

År 1933 tas den s.k. allmänna idrotten åter upp på programmet och även statsloppet ”Härnösand runt”. Löparen Karl Evert Berglund gör stora framgångar genom att bli juniormästare på 1.500 meter och distriktsmästare på både 1.500 och 5.000 meter.

Året därpå är K. E. Berglund distriktets dominerande terräng och långdistanslöpare. K. E. vann mästerskapen Kubenterrängen och Härnösandsmästerskapet. Han vinner även DM på 5.000 meter samt 3.000 och 5.000 meter i Forsaspelen. Vid SM placerar han sig på 18:de plats. År 1936 vinner K. E. Berglund både distrikts och härnösandsmästerskapet i terräng och vinner även 5.000 meter i DM och vid ett 3.000 meters lopp i samband med tävlingen Härnösand runt sätter han ett nytt distriktsrekord på 3.000 meter med tiden 8,50.

År 1939 dyker ”Burre” Helleberg upp som föreningens stora friidrottsstjärna, han vinner ett antal höjdhopptävlingar bland annat distriktsmästerskapen. Vid tävlingen Härnösand runt sätter han ett nytt distriktsrekord på 1,80 och senare på säsongen hoppar han 1,83 meter vid akademiska mästerskapen i Stockholm. Samma år sätter Älgarnas handbollslag målrekord genom att besegra Kustflottan med 50-7. 1942 blir ”Burre” Helleberg distriktsmästare i stående höjdhopps. Älgarna arrangerar för första gången ”Murbergsterrängen” med ett instiftat vandringspris Dr Sigurd Linders. Tävlingen gäller terränglöpning på ca 6.000 meter och blir en stor sportslig och publik succé som går av stapeln uppe på frilufsmuseets område.

Torgny Kemper

Flottningsprojektet

Flottningsprojektet avslutades den 2 november 2010 på Landsarkivet i Härnösand. En föreläsning hölls under rubriken Timmerflottningen i norra Sverige – en historia om arbete och vattendrag. Erik Törnlund doktor i ekonomisk historia vid Umeå universitet föreläste för en välfylld och intresserad publik. Efter föreläsningen visades en engelsk film om flottning i Ångermanälven, där speglades mycket väl det mödosamma arbetet från avverkningen till dess timret försvann in till sågverket eller fabriken.

Under kvällen överlämnade landsarkivarien Kenneth Hänström utställningslådor om flottning på Ångermanälven till skolförvaltningarna i Härnösand, Kramfors och Sollefteå kommuner.

Att flottningsverksamheten var ett farligt yrke med många olyckor och dödsfall, visste alla. Det betraktades dock av flottarna som ett mycket fritt yrke trots alla olyckor.
Fotokälla: Landsarkivet Härnösand.

Föreläsare Erik Törnlund från Umeå Universitet.
Foto: Ulrika Hädén.

I flottningsprojektet har följande arkivinstitutioner ingått: Härnösands Landsarkiv, Näringslivsarkiv i Norrland, Föreningsarkivet Västernorrland. Föreningsarkivet kommer också att få motta en utställningslåda som kan användas vid behov och tillfälle.

Idrottshistoria

Följande brev har gått ut till alla idrottsföreningar i Västernorrland, allt för att fler idrottsarkiv ska finna sin väg till Föreningsarkivet Västernorrland:

Föreningsarkivet Västernorrland bevarar arkiv från alla föreningkategorier. Så också från idrottsföreningar oavsett om det är aktiva eller nerlagda idrottsföreningar. Vi har startat projektet Idrottens arkiv – ett viktigt kulturarv för att ta hand om idrottsarkiv och vi beräknar att det rör sig om ca 500 st. Många av arkiven är ”herrelösa” och har ingen ägare och vi riskerar att förlora detta kulturarv om det inte händer något. Vi uppmanar idrottsföreningar att leta på expeditioner, vindar, förrådsutrymmen, källare och i garderober hos gamla idrottsutövare.

Vi samarbetar med Västernorrlands idrottsförbund, Västernorrlands Handikappidrottsförbund och ABF. ABF bidrar med personal för information och uppsökande verksamhet. Mottagande av handlingar, gallring, ordnande och förteckning samt råd och service till forskarna svarar Föreningsarkivet Västernorrland för.

Är en idrottsförening intresserad av ett samarbete? I så fall kontakta oss på Föreningsarkivet Västernorrland. Föreningar kommer också att bli kontaktade per telefon av våra bundsförvanter på ABF. De kommer att ställa ett

antal frågor om arkivhandlingar och berätta om projektet.

Kom ihåg att:

Vad som händer idag är historia imorgon!

Hemsida: www.foreningsarkivet.se

E-post: foreningsarkivet@sundsvall.se

Tfn. 060-19 14 77 eller 060-19 14 79.

Idrottens arkiv – ett viktigt kulturarv

Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv har beviljat vår ansökan, om bidrag till vårt idrottsarkivprojekt. Pengarna ska i första hand användas till omkostnader, som porto, kuvert osv och kostnader i samband med hämtning av arkivhandlingar av arkivhandlingar i länet. Våra bundsförvanter på ABF har börjat skicka ut en skrivelse och planerar sedan att ringa upp idrottsföreningarna för ytterligare påverkan. Våra förväntningar är att idrottsföreningarna engagerar sig i detta och att FV kommer att få in många hyllmeter idrottshistoria som sen kan tillgängliggöras för allmänheten.

Idrottshistoriskt sällskap

En interimsstyrelse för bildandet av ett Idrottshistoriskt sällskap i Västernorrland har utsetts vid ett möte på Västernorrlands Idrottsförbund. Sällskapets ändamål är att i Västernorrlands Län lyfta fram idrotten och dess betydelse och att inom ramen för det väcka och underhålla intresset för idrottens historia sedd i ett idrottsligt, socialt, kulturellt och ekonomiskt perspektiv. Föreningen skall i detta syfte främja studier, information, erfarenhetsutbyte och personliga kontakter samt insamling och förvaring av dokument och föremål med idrottslig anknytning.

Den 19 januari blir det officiella bildandet på Hotell Baltic på Sjögatan i Sundsvall. Alla idrotthistoriskt intresserade är välkomna. Föreningsarkivet Västernorrland är samarbetspartner i detta sammanhang. Bildandet ligger mycket väl i tiden med tanke på vårt idrottsarkivprojekt.

Det nybildade sällskapets interimsstyrelse, fr v Ol Olsson, Leif Thunman, Jan Nordin och Bo Anders Öberg.

Foto: Ulrika Håden.

Vi hoppas att sällskapets verksamhet kommer att medföra ett större intresse för idrottshistoria och att kunskapen om vikten av att spara och leverera idrottsarkiv till FV kommer att höjas.

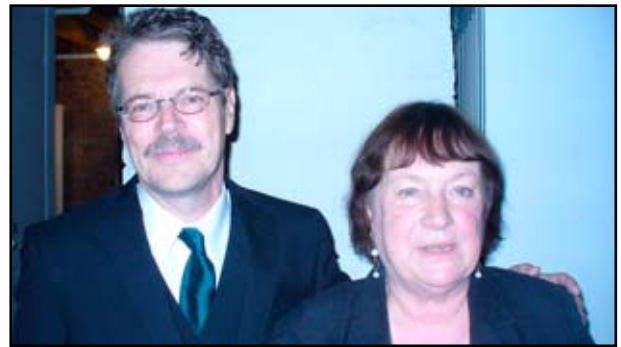

Industrihistorisk basutställning på Sundsvalls museum

I industrialismens spår heter den nya basutställning som Sundsvalls Museum har arbetat med i flera år. Enligt beskrivningen:

Utställningen visar hur det industridrama som ägt rum och fortfarande pågår har satt spår i landskapet och påverkat människors liv. Om hur industriproduktionen med naturresurser som skog, snö, älvar, hamnar och vattenkraft som förutsättningar, har förändrats. Om hur kvinnor och män, enskilda och i föreningar, med arbete, fantasi och sammanhållning, efter bästa förmåga, kämpat för ett bättre liv. I utställningen möter besökarna tidtypiska föremål, målningar, fotografier, filmer, berättelser och det återuppståndna arbetarköket från Nacka sågverk (tidigare utställt på gamla museet).”

Den 30 oktober var det dags för invigning och riksantikvarie Inger Lillieqvist från Riksantikvarieämbetet (tidigare länsråd i Västernorrland) fick uppdraget att inviga utställningen. Föreningsarkivet Västernorrland har lånat ut två föremål till utställningen. Ett porträtt och en kaffepanna. En stor kaffepanna tillhörande Logen nr 3609 Ellida av IOGT, Nästvattnet. I protokollet kan man läsa att ”Ellida bildades den 25 februari 1906. Kretsförståndaren Henrik Björklund öppnade första mötet som

Producent för den industrihistoriska utställningen har varit Barbro Björk, Sundsvalls Museum. Här syns hon med arkivarien för SCA Merlo arkiv Kjell Åke Hermansson.
Foto: Ulrika Håden.

hölls i Nästvattnets skola.” Logen Ellida fick senare eget ordenshus i Nästvattnet. (Finnmarken)

FV har dessutom lånat ut ett porträtt av Carl Alfred Svensson, Skönsberg, född 1861, som var ombudsman och socialdemokratisk riksdagspolitiker. C A Svensson föddes i Söre i Skaraborgs län den 9 oktober 1861 och avled i Stockholm - där han vistades som ledamot i riksdagen - den 28 maj 1925. Han var vid sin bortgång bosatt i Sundsvall.

Svensson var ledamot av den socialdemokratiska partistyrelsen. Han var ledamot av riksdagens andra kammare, och fram till 1917 invald i Medelpads valkrets och från 1921 invald i Västernorrlands läns valkrets. FV har delar av hans personarkiv. Svensson var äldst av nio syskon i en fattig jordbrukarfamilj och lämnade hemmet vid femton års ålder och hamnade, efter en tids arbete i hembygden, i Ådalen där han fick arbete som plankbärare. 1889 kom han till det Heffnerska bolaget där han blev kvar till den stora föreningsrättsstriden tio år senare. Han ådrog sig sågverkspatronernas onåd och måste skifta yrke och fick då arbete i stuverifacket. Han blev så småningom ombudsman i transportarbetareförbundet och senare i Sågverksindustriarbetareförbundet och i Sundsvalls samorganisation. Samtidigt som han anslöt sig till fackföreningsrörelsen blev han medlem i det socialdemokratiska partiet. Han valdes 1908 till ledamot i partistyrelsen och 1911 kom han in i riksdagen (2:a kammaren). Båda uppdragen innehade han till sin död.

Invigningstalare Inger Lillieqvist, Riksantikvarieämbetet står framför en oljemålning med C A Svensson.
Foto: Ulrika Håden.

Boktips - Bland biträden, kontorsflickor och springscharar

En helt ny bok framställdes rekordsnabbt till Vidöppet i Kulturmagasinet. Titeln "Bland biträden, kontorsflickor och springscharar" tyder på att det är 50- och 60-talsminnen som är grunden för boken och här minns ett 20-tal personer sitt första jobb. Skriften är ett resultat av forskargrupper som träffats regelbundet på Kulturmagasinet under året och som delar med sig av sina minnen. Arbetet med forskargrupperna är ett samarbete mellan Sundsvalls Stadsbibliotek, Medelpadsarkiv, Sundsvalls Museum och Föreningsarkivet Västernorrland, en klar ABM-samverkan i huset.

Här kan man läsa om hur det var att jobba som barnflicka, brödutkörare, hiss flicka på Dahlmans och att kunna jobba ihop till en kamera och många fler arbetsminnen presenteras. Dråpliga situationer blandas med skrämmande minnen som på Sidsjöns sjukhus. Men det mest avundsvärda måste trots allt vara att få extrajobba med packning av chokladaskar på Konfektasken som låg på Nybrogatan och få äta hur mycket trasig choklad som helst.

Baksidan av boken visar platsannonser och det är slående hur enkelt det måste ha varit att få en anställning under 1950-talet, efter folkskolan kunde man genast söka jobb, en enorm skillnad mot idag.

Boken är lättläst, trevlig i formatet och billig, kostar endast 50 kr och kan inköpas på Medelpadsarkiv i Kulturmagasinet.

Ulrika Hådén

Nya medlemmar hösten 2010

Klampens samfällighetsförening
PRO Grundsunda
Härnösands Pensionärsuniversitet
Stockviks skidförening
Alnö Pensionärsförening
Bostadsrättsföreningen Sirius

Sammanlagt har det under året inkommit 10 stycken medlemsansökningar.

Nya leveranser

Föreningsarkivet har fått en sändning med arkivmaterial från Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek. Där fanns bl a Socialistiska ungdomsklubben i Väja. Ångermanlands distrikt av Svenska Musikerförbundet och Sollefteå Soldathem

En annan intressant tilläggsleverans var gamla sjökapteners arkiv som sammanfördes under 1970-talet till Skeppare-Gillet, försäkringsförening.

Föreningsarkivet
Västernorrland

Postadress: Norrmalmsgatan 4, 851 85 Sundsvall

Besöksadresser: Sundsvall
Medelpadsarkiv, Kulturmagasinet
Tfn: 060-19 18 75, forskning
060-19 14 79, leveranser
060-19 14 77, arkivchef Ulrika Hådén

E-post: foreningsarkivet@sundsvall.se
Hemsida: www.foreningsarkivet.se

Härnösand
Arkivcentrum Nord, Kusthöjden
010-476 80 75